

PROJEKT SZLAKU TURYSTYKI KULTUROWEJ „ŚLĄSKA BITWA O PALIWO 1944”

Katarzyna Rogowska

e-mail: katarzyna@rogowska.eu

Streszczenie. W niniejszym artykule przedstawiono projekt szlaku turystyki kulturowej „Śląska bitwa o paliwo”, który jest próbą stworzenia szlaku turystycznego oraz rewitalizacji terenów zapomnianych zabytków trudnej historii XX w. i właściwego kierunku zaadaptowania i wyeksponowania newralgicznych miejsc przemysłowego miasta poprzez odpowiednie uporządkowanie i zagospodarowanie terenu. Opracowywanym tematem jest zabytek osobliwy, wielki w skali, a tym samym dramatyczny w swej wymowie. Siłą roboczą w zakładach Oberschlesische Hydrierwerke Blechhammer byli więźniowie filii obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, zaś obozy miały pełnić rolę „żywej tarczy” przeciw bombardowaniom strategicznym USAAF, rozpoczętym tu w lipcu 1944 r. Narzędziem ochrony w studiach nad projektem jest działanie aktywne, nieprzewidziane w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – stworzenie szlaku turystyki kulturowej, wymuszającego szacunek i opiekę nad tak wiele znaczącym, doświadczonym przez wojenne nieszczęścia, krajobrazem. Powietrzna „bitwa narodów” toczyła się nie tak dawno nad naszymi ziemiami, a dzięki niej II wojna światowa została skrócona. Jednym z wiodących elementów projektu jest zaprojektowanie adaptacji jednego z wolno stojących tunelowych schronów przeciwlotniczych na funkcje ekspozycyjne wraz z zagospodarowaniem jego otoczenia na otwartą przestrzeń publiczną będącą jednocześnie zewnętrzną kontynuacją ekspozycji muzeum. Jest to opowieść przekazana za pomocą antropomorficznej tkanki „ośrodka”, i „sieci” szlaków turystyki kulturowej, z ich „mózgiem”, „sercem” oraz „płucami”. Jest to połączenie kompozycji z planistycznym i przestrzennym, holistycznym podejściem do opracowywanego terenu.

Słowa kluczowe: projekt szlaku turystyki kulturowej „Śląska wojna o paliwo 1944”

WPROWADZENIE

Przedmiotem opracowania jest koncepcja urządzenia szlaku turystyki kulturowej „Śląska bitwa o paliwo 1944” w Blachowni Śląskiej. Obszar projektu obejmuje teren z najistotniejszymi miejscami związanymi z dramatyczną historią wojenną Blachowni Śląskiej, jaka rozgrywała się w roku 1944 na terenie Śląska Opolskiego.



Ryc. 1. Lokalizacja projektu szlaku turystycznego

Fig. 1. Location of the designer touristic trail

Projektowany obszar znajduje się w południowo-wschodniej części województwa opolskiego, został wytyczony wzdłuż rzeki Kłodnicy, Kanału Gliwicckiego oraz zabudowy mieszkaniowej miejscowości Sławęcice, zajmuje powierzchnię 2300 ha.

Historia terenów Kędzierzyna-Koźła, Błachowni Śląskiej jest trudna, polityczne aspekty ukrócone zostały do takich działań, że doprowadziły świetnie rokujące tereny Kędzierzyna-Koźła do miasta „przelotowego”, w części opuszczonego, z wyjątkiem zakładów chemicznych, które zostały w szczątkowym rozmiarze zachowane po poniemieckich zakładach kompleksu produkującego benzynę syntetyczną. Kędzierzyn-Koźle można określić, jako miasto „ze starczą duszą”. Dzisiejsza Błachownia Śląska to peryferyjna, zapomniana dzielnica, która swój rozkwit ma już dawno za sobą.

Zdefiniowanie miejsca, nadanie mu funkcji i określenie znaczenia będzie dla wielu krytyczne do przyjęcia, ponieważ jest to kształtowanie istniejącego materiału nasiąkniętego trudną historią. Wiąże się to z jednej strony z ingerencją, a z drugiej strony z uświęceniem miejsca i aranżacji przestrzeni.

Jako projektant chcę należycie potraktować pejzaż, muszę uwzględnić trzy rzeczy. Przede wszystkim mam obowiązek dokładnie mu się przyjrzeć: lasom i drzewom, liściom, trawom, ożywionej powierzchni naszej Ziemi, a następnie rozkochać się w tym, co widzę. Ponieważ temu, co kochamy nie wyrządzimy szkody¹,

– są to słowa, które powinny nam towarzyszyć na co dzień i być początkiem każdego działania, nie tylko w dziedzinie architektury, ale również podejścia do takiego przypadku, z jakim mamy do czynienia na terenie Kędzierzyna-Koźła. W projekcie starano się uzyskać efekt zgodny z ideą zrównoważonego rozwoju, dający równocześnie możliwość ożywienia i doprowadzenia do jego samowystarczalności. Założeniem projektu było stworzenie struktury turystycznej, na którą składa się struktura krajobrazowa. Najważniejszym elementem jest przestrzeń historyczna stanowiąca pamięć krajobrazu i chociaż jest w nim zapisana, jest nieznaną kartą historii terenów Śląska oraz nie jest łatwa do odczytu. Jest to propozycja stworzenia przestrzeni edukacyjnej z poszanowaniem tradycji, która swoją tożsamością ma wygenerować zjawisko „żyjącego krajobrazu”, poświę-

¹ P. Zumthor, *Myślenie architekturą*, Karakter, Kraków 2010, s. 98.

conego zarówno jeńcom, jak i wszystkim lotnikom 15 Armii Powietrznej USA-A, poległym na terenie Śląska.

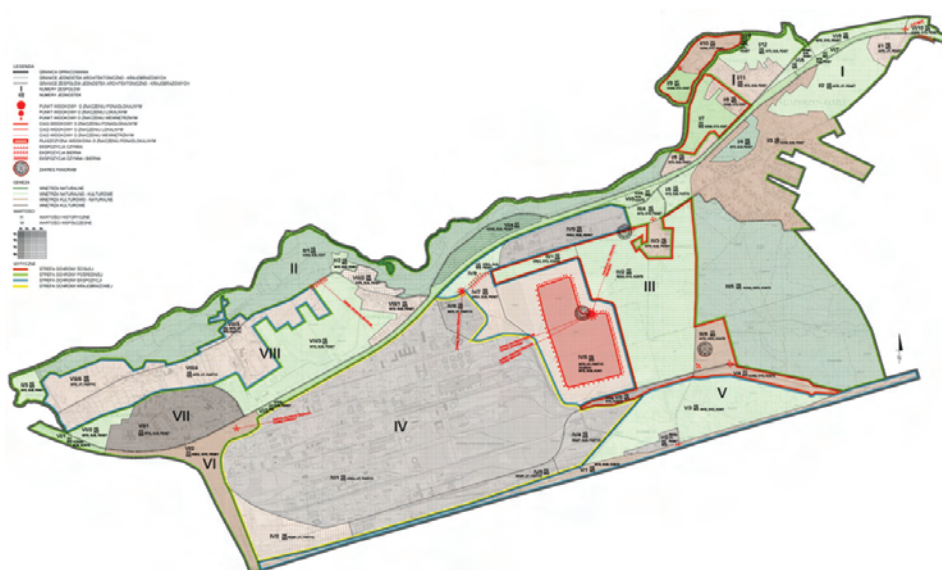
METODA PRACY

Jedną z podstawowych metod pracy była **analiza zespołów jednostek architektoniczno-krajobrazowych (ZJARK)**, opracowana przez J. Bogdanowskiego, przeprowadzona z myślą o uporządkowaniu krajobrazu jak również o waloryzacji krajobrazu kulturowego, jakim są tereny przemysłowe. Polegała ona na analizie i syntezie, dając wyznaczniki do gospodarowania projektowanym obszarem jak również opracowanie całościowego obrazu sposobu działania i gromadzenia najistotniejszych informacji dotyczących podejmowanej problematyki. Idea metody ZJARK oparta jest na podziale obszaru na jednostki ukształtowania, pokrycia oraz na jednostki historyczne, które po nałożeniu na siebie dają podział na jednostki docelowe. Jednostki o podobnych cechach wyznaczają zespoły jednostek. Kolejnymi krokami jest opisanie ich charakterystyki, kreślenie zasobu i waloryzacji, co jest podstawą do określenia wytycznych do projektu.

Kolejną metodą była **metoda analiz widokowych** zawierająca analizy panoram, punktów, ciągów, płaszczyzn i ekspozycji widokowych o znaczeniu wewnętrznym, lokalnym oraz ponadlokalnym. Opracowywany teren został podzielony na VIII zespołów jednostek architektoniczno-krajobrazowych, które zostały szczegółowo opisane w identyfikacji ZJARK oraz **zasobie** ZJARK. Podział na zespoły oraz jednostki odbył się również na podstawie analizy widokowej, wewnętrznych, lokalnych i ponadlokalnych warunków ekspozycji. Faza **waloryzacji** polegała na ocenie pod względem historycznym oraz współczesnym każdej jednostki, biorąc pod uwagę stan, czytelność układu, jednorodność układu, natomiast w waloryzacji na wartości współczesne składały się wartości funkcjonalne jednostki, wartości formalne oraz naturalne. Wyniki zostały przedstawione na planie w sposób graficzny, dający prostą informację wizualną o rozkładzie jednostek wartościowych, narażonych lub zagrożonych. Przedstawiona jest w formie szrafów pionowych i poziomych, a ich gęstość mówi nam o wzroście ich wartości. Za pomocą odpowiednich kolorów naniesiono genezę poszczególnych wnętrz, za pomocą szrafów oznaczono wartości historyczne oraz wartości współczesne. Ostatnim etapem było wprowadzenie **wytycznych** na podstawie waloryzacji, która wyznaczyła kierunek działania.

Wytyczne zapisane zostały, jako strefy konserwatorskie A, B, E lub K oraz związane z nimi kierunki i rodzaje działania. Strefy oznaczono kolorami: A – czerwonym; B – zielonym; E – niebieskim; K – żółtym. Według oceny na projektowanym terenie strefy A są dwie i zajmują teren parku w Sławęcicach oraz tereny byłych obozów pracy w lasach sławęcickich. Największy obszar obejmuje strefa ochrony pośredniej, zlokalizowana głównie na terenach o wyso-

kich walorach przyrodniczych oraz kulturowych. Strefa ochrony ekspozycji występuje na obszarach z dużym potencjałem, lecz z wyznacznikiem działania jest rekompozycja. Przypisane kierunki działań konserwatorskich to konserwacja, integracja, rekonstrukcja, rekompozycja, kreacja. **Wytyczne ideowe** to weryzm, dydaktyzm, subiektywizm, utylitaryzm. **Wytyczne intensywności użytkowania** to kontemplacja, penetracja, partycypacja. Na panoramach znajdują się oznaczenia dominant, subdominant oraz akcenty i analogicznie wytyczne odnoszące się do panoram. **Rodzaje działań**, jakie zostały opisane na panoramach, to odsłonięcie, zmiana barwy, usunięcie.



Ryc. 2. Analiza zespołów jednostek architektoniczno-krajobrazowych (ZJARK). Wytyczne do projektu

Fig. 2. Analysis of the architectural-landscape units (ZJARK). Guidelines for the project

Tak obszerny i zróżnicowany teren wymaga dokładnej metodologii, która pomoże przeprowadzić proces rewitalizacji w taki sposób, aby był przemyślany i w przyszłości tworzył harmonijną całość. Przeprowadzone analizy wskazują na potrzebę ochrony cennych obszarów tego terenu oraz wyznaczają miejsca o najwyższej wartości, które są wyznacznikiem do ustalenia głównych i uzupełniających funkcji danych obszarów na tak rozległym i zróżnicowanym terenie. Stanowią podstawę do wyznaczenia ścieżki, szlaku turystycznego jak również parku kulturowego.

PROJEKT SZLAKU TURYSTYKI KULTUROWEJ
„ŚLĄSKA WOJNA O PALIWO 1944”

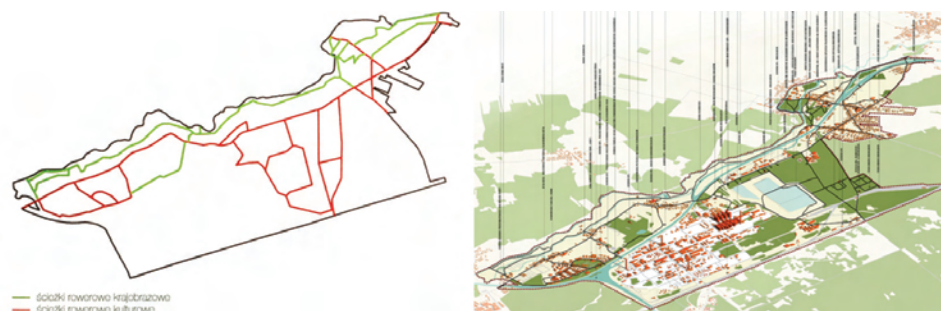
Celem projektu jest urządzenie szlaku turystyki kulturowej, który ma objąć najważniejsze obszary związane z tematyką „Śląskiej wojny o paliwo 1944”, są to m.in.: Blachownia Śląska i Sławięcice oraz tereny wiążące, na których znajdują się ważne miejsca związane z historią powstania przemysłowego ośrodka, jakim są Zakłady Chemiczne Blachownia Śląska, powstanie byłych obozów pracy i wreszcie obszary związane z powstaniem ochrony przeciwlotniczej, schrony oraz tereny bombardowane. W projekcie zamierzano pogodzić tematy historyczne, przyrodnicze i martyrologiczne z potrzebami nowoczesnej edukacji, oferując tym samym możliwość ciekawego spędzenia czasu, spajając wszystkie aspekty edukacją. Celem projektu jest również uporządkowanie i ochrona miejsc męczeństwa, wartości historycznych i przyrodniczych oraz wykorzystanie potencjału możliwości rekreacyjnych Miasta Kędzierzyna-Koźła (Blachowni i Sławięcic). Projekt zakłada zmiany w dotychczasowym przeznaczeniu terenów zieleni nieurządzonej na działalność związaną z rekreacją oraz wypoczynkiem. Adresowany jest głównie do ludzi młodych, stawiając tym samym na pierwszym miejscu edukację.

Projektowany szlak turystyczny podzielony został na dwa kierunki zagospodarowania: wodny oraz lądowy, które są ze sobą ściśle powiązane. **Szlak turystyki wodnej** obejmuje zagospodarowanie kanału Gliwickiego z wykorzystaniem śluz, rzekę Kłodnicę, rzekę Młynówkę oraz odtworzenie w zaznaczonych miejscach na planie części kanału Kłodnickiego, będącego niegdyś połączeniem poprzez Odrę z Morzem Bałtyckim. Przewidziane jest wprowadzenie rekreacji w postaci sportów wodnych, turystyki szlakiem wodnym z wykorzystaniem śluz.

Projekt szlaku turystyki lądowej wyznaczony jest przez główną oś komunikacji kołowej, jaką stanowi droga krajowa 40 oraz droga wojewódzka 426, opiera się o projektowany przez ‘Stowarzyszenie Blechhammer 1944’² szlak rowerowy i wyznaczone ścieżki piesze w najistotniejszych miejscach. Ścieżka rowerowa liczy ok. 49 km i przebiega od zachodu od Kędzierzyna-Koźła, rozpoczynając się przy śluzie Nowa Wieś, przez osiedle Blachownia, gdzie przewidziana jest w projekcie lokalizacja „**Muzeum Stowarzyszenia Blechhammer 1944**” będąca kluczowym miejscem turystyki tego obszaru. Kolejno przebiega przez las, w którym zlokalizowane były obozy pracy, Blachownie, Sławięcice (Park w Sławięcicach) i kończy się węzłem komunikacyjnym przy starym Porcie Ujazd.

² Stowarzyszenie „Blechhammer 1944” jest stowarzyszeniem badającym historię Ziemi Kozielskiej ze szczególnym uwzględnieniem okresu II wojny światowej. Zajmuje się rozpowszechnianiem tematyki II wojny światowej wśród mieszkańców Kędzierzyna-Koźła, zajmuje się współpracą z placówkami oświatowymi, środowiskami badawczymi, osobami zajmującymi się amatorsko lub zawodowo historią oraz propagowaniem jej wśród osób odwiedzających miasto Kędzierzyn-Koźle.

Szlaki rowerowe podzielone zostały na dwa rodzaje: **krajobrazowe** (ok. 18,5 km), od starego portu w Ujeździe przez park w Sławięcicach, biegnące wzdłuż rzeki Kłodnica, oraz **kulturowe** (ok. 30 km), rozpoczynające się od zachodniej strony ze względu na lokalizację projektowanego muzeum.



Ryc. 3 Projekt szlaku turystyki kulturowej „Śląska wojna o paliwo 1944” z podziałem na kierunki użytkowania oraz ważne punkty szlaku turystycznego

Fig. 3. Design of cultural tourist trail „Silesian Battle for fuel” with usability division and main landmarks

Szlak o typie kulturowym przebiega od węzła komunikacyjnego przy śluzie Nowa Wieś. Kolejnym ważnym punktem szlaku jest „Muzeum Stowarzyszenia Blechhammer 1944”, dalej przez osiedle Blachownia Śląska, obszary przeznaczone do rekultywacji, gdzie wyznaczyłam punkty widokowe (osadniki), wzdłuż drogi krajowej nr 40, przez park byłych obozów pracy – Blechhammer”, „park memorialny” byłego obozu Judenlager, filii obozu Auschwitz, kolejno przebiega przez Sławięcice do starego Portu Ujazd. Główna ścieżka rowerowa przebiegająca przez opracowywany obszar, od Ujazdu do Kędzierzyna-Koźła, wzdłuż drogi krajowej nr 40 liczy 10 km. Wszystkie rodzaje komunikacji spajają punkty węzłowe szlaków oraz węzły komunikacyjne.



Ryc. 4. Idea projektu

Fig. 4. The idea of the project

Idea projektu opiera się na koncepcji zawierającej strefy indywidualne dla danej części szlaku, charakteryzujące użytkowanie każdej z nich. Opiera się również na symbolice związanej z jego chronologicznym powstawaniem zgodnym z historią i uwarunkowaniami, wyrażona jest w symbolach: sieć, ośrodek, płuca, serce, mózg.



Rys. 5. Sieć – główne szlaki turystyki wodnej
Fig. 5. Network – the main routs of water tourism

Fundamentem szlaku jest **SIEĆ**, która stanowi początek historii związanej z tematyką projektu. Składają się na nią główne szlaki turystyki wodnej: rzeka Kłodnica, pozostałości Kanału Kłodnickiego, Kanał Gliwicki oraz Kanał Kędzierzyński. Planowanymi zmianami w części sieci wodnej jest odtworzenie pozostałości Kanału Kłodnickiego tam, gdzie jest to możliwe do wykonania. Głównym celem wprowadzenia turystyki wodnej jest przywrócenie świetności drogom wodnym, które kiedyś były dostępne dla turystyki, wykorzystując potencjał infrastruktury wodnej (śluzę, wodospad, skrzyżowania dróg wodnych Kanału Kłodnickiego z Kanałem Gliwickim).



Rys. 6. Ośrodek – Zakłady Chemiczne Blachownia Śląska
Fig. 6. The Chemical Centre Plant Blachownia Silesia

Wynikiem sieci jest **OŚRODEK** – Zakłady Chemiczne w Blachowni Śląskiej (Oberschlesische – Hydriewerke Blechhammer) powstałe wzdłuż Kanału Kłodnickiego wykorzystując tym samym potencjał terenu, usytuowanie sieci szlaków wodnych oraz komunikacje (drogową i kolejową). Obecne Zakłady Chemiczne zostały wyłączone z opracowania ze względu na niedostępność, jedynie ich część – osadniki zostały włączone do projektu ze względu na wysokie wartości ekspozycyjne, gdzie wyznaczyłam punkty widokowe.



Ryc. 7. Płuca parku – obszar byłego obozu pracy Blechhammer
Fig. 7. Lungs of the park – the area of the former labor camp Blechhammer

Kolejnym elementem szlaku spajającym sieć i ośrodek są **PŁUCA**. Stanowią cenny obszar pod względem przyrodniczym, są buforem Leśnego Pasa Ochronnego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (LPO GOP). Na obszarze oznaczonym tym symbolem znajdowały się obozy pracy przy fabryce Oberschlesische – Hydriewerke Blechhammer. Na obszarze oznaczonym tym symbolem przewiduje jak najmniejszą ingerencję oraz zachowawcze działania. Proponowane rozwiązania to odtworzenie ścieżek w większej części istniejących, uczytelnienie fundamentów i podpiwniczeń obiektów byłych obozów pracy oraz wprowadzenie małej architektury (koszy na śmieci, ławek, miejscowego oświetlenia) i informacji.



Ryc. 8. Serce szlaku turystycznego – były obóz żydowski, filia obozu Auschwitz

Fig. 8. The heart of the tourist trail – former Jewish camp, a subsidiary camp of Auschwitz

Podsumowaniem całości jest miejsce, które oddaje rangę, powagę całości, dlatego opatrzone jest symbolem **SERCA**, jako miejsce o najwyższych wartościach historycznych i jego potencjale edukacyjnym. Jest to miejsce, gdzie znajdował się obóz koncentracyjny Judenlager, który składał się z czterech części. Cały obszar jest bardzo zaniedbany i zarośnięty, dlatego niezbędnym rozwiązaniem jest uczytelnienie terenu byłego obozu Judenlager. Wymagana jest renowacja istniejących obiektów, uporządkowanie zieleni, która inwazyjnie zaczyna wchodzić na pozostałości obiektów. Proponowane jest odtworzenie fragmentaryczne ogrodzenia oraz odsłonięcie ścieżek i uczytelnienie komunikacji.



Rys. 9. Mózg szlaku turystyki kulturowej – projektowane zespoły muzeów

Fig. 9. Brain of the cultural tourism trail – designed museum units

Ostatnim elementem jest **MÓZG** – część odpowiedzialna za logistykę całego szlaku turystyki „Śląska bitwa o paliwo”. Są to wydzielone poszczególne schrony przeciwlotnicze z zagospodarowanym otoczeniem, przeznaczone na muzea związane z tematyką obozów pracy oraz „wojny powietrznej 44”. Lokalizacja obiektów wybrana została nieprzypadkowo ze względu na to, iż muzea zlokaliz-

zowane będą w niedalekiej odległości od siedziby Stowarzyszenia Blechhammer 1944, pod którą będą opieką.

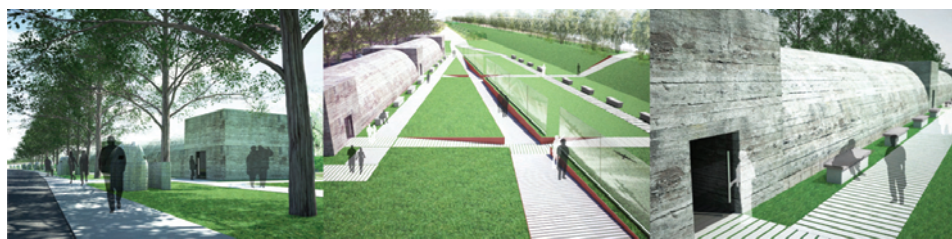
PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA OTOCZENIA MUZEUM STOWARZYSZENIA „BLECHHAMMER 1944”



Rys. 10. Projekt zagospodarowania otoczenia muzeum Stowarzyszenia „Blechhammer 1944”

Fig. 10. Site design of association “Blechhammer 1944” museum

Opracowanie koncepcji zagospodarowania otoczenia muzeum wraz z jego funkcjonalnym rozwiązaniem zostało wykonane dzięki zaangażowaniu Stowarzyszenia „Blechhammer 1944”, którego muzeum będzie siedzibą. Projekt jest okazją do uporządkowania i wykonania aranżacji parku militarnego wraz z muzeum. Wymaga zarówno rewitalizacji, jak i szeroko pojętej adaptacji wnętrza miejskiego dla współczesnych potrzeb. Park militarny został potraktowany, jako otwarta przestrzeń publiczna, która stanowi jednocześnie kontynuację zewnętrznej ekspozycji muzeum. Ma być równocześnie miejscem spotkań. Celem projektu było stworzenie dogodnej koncepcji pod względem funkcjonalnym, eksploatacyjnym oraz architektonicznym muzeum wraz z jego otoczeniem, jako wartościowej przestrzeni publicznej tym samym stworzenie miejsca edukacji z upamiętnieniem historii tego obszaru związanego z powstaniem obozów pracy oraz związanego z historią lotnictwa.



Rys. 11. Wizualizacje krajobrazu otoczenia schronu przeciwlotniczego – park militarny

Fig. 11. Visualization of the landscape surrounding air raid shelter – Military Park

Obszar projektowanego otoczenia **muzeum Stowarzyszenia „Blechhammer 1944”** zlokalizowany jest na terenie Kędzierzyna-Koźła w Blachowni Śląskiej na osiedlu Blachownia przy Kanale Gliwickim i Kędzierzyńskim. Koncepcja przewiduje zagospodarowanie działki w formie otwartego **parku militarnego**, który ma oddziaływać na sąsiednie wnętrza i stanowić otwartą przestrzeń ekspozycyjną.



Rys. 12. Wizualizacje krajobrazu otoczenia schronu przeciwlotniczego – park militarny z wnętrzem muzeum oraz ekspozycją nocną

Fig. 12. Visualization of the landscape surrounding air raid shelter – Military Park, the interior of the museum and exhibition night

Główną ideą przy projektowaniu parku militarnego było stworzenie przejść symbolizujących **szczeliny przeciwlotnicze**, stąd główny ciąg komunikacyjny biegnący pod ekspozycją zewnętrzna, na całej długości jest zróżnicowany pod względem wysokości. Ważny element stanowi ekspozycja wystawiennicza będąca dominantą otwartej przestrzeni parkowej. Muzeum zostało opisane w idei koncepcji symbolem „MÓZG” projektu, ma odpowiadać za obsługę ruchu turystycznego i być wprowadzeniem do historii oraz ma stanowić jej początek.

PODSUMOWANIE

Zagospodarowanie terenów przemysłowych związanych z trudną historią XX w. poprzez nadanie im nowych funkcji rekreacyjnych lub przyrodniczych jest ważnym wyzwaniem dla całego regionu. Projektowany szlak turystyki kulturowej „Śląska bitwa o paliwo” może stanowić jeden z najważniejszych produktów turystycznych regionu Kędzierzyna-Koźła. Koncepcja urządzenia szlaku turystycznego z zagospodarowaniem schronu pod muzeum wraz z jego otoczeniem oraz wytyczenie cennych obszarów pod obszary parków stanowi alternatywę przeznaczenia cennych terenów pod działalność gospodarczą. Każde zagospodarowanie terenu powinno być poprzedzone analizami, które wyznaczają odpowiedni kierunek działania. Celem działania było zwrócenie uwagi na cenne obszary pod względem historycznym, przyrodniczym, a tym samym przywrócenie im zdolności do pełnienia przewidzianych dla nich funkcji. W opracowaniu

charakterystycznego dla tych terenów szlaku turystycznego, wykorzystując potencjał historyczny i krajobrazowy, sformułowano zasady kształtowania krajobrazu, w tym rejonie, zasady udostępnienia i kształtowania ruchu turystycznego, wpisując się tym samym w formułę turystyki kulturowej, określonej regułą **3xE; Entertainment, Excitement, Education** – rozrywka, ekscytacja oraz kształcenie. W węższej klasyfikacji możemy przyporządkować projektowany szlak **turystyce do miejsc zdarzeń**, jednej z czterech odmian turystyki kulturowej sklasyfikowanych przez profesora W. Kosińskiego³, której głównym aspektem jest pamięć a motywem spotkanie z wielką historią.

PIŚMIENNICTWO

- Kosiński W., 2002. *Współczesna turystyka kulturowa a piękno krajobrazu kulturowego*, [w:] *Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe a współczesne tendencje w gospodarce turystycznej*. Mat. konf. pod red. W. Rettingera., Zesz. Nauk. 88 AWF im. Bronisława Czecha w Krakowie, Kraków.
- Wielgus K., 2005. *Szlak historii lotnictwa w Małopolsce*, Kraków, s. 16.
- Zumthor P., 2010. *Myślenie architekturą*, Karakter, Kraków, s. 98.

A CULTURAL TOURISM TRAIL IN BLACHOWNIA “THE SILESIAN BATTLE OF FUEL”

Abstract. This article presents the design of cultural tourism route “Silesian battle for fuel”, which is an attempt to create a hiking trail, and the revitalization of forgotten and historically troubled monuments of the twentieth century and to take the right direction and highlight critical industrial sites through appropriate organization and development of the area. The workforce of Oberschlesische Hydrierwerke Blechhammer plant where prisoners of the concentration camp Auschwitz-Birkenau, the camp was to act as “human shields” against USAAF strategic bombing, which began here in July 1944. Conservation tool in the study of the design is to work actively, action not provided in the Act on the Protection of Monuments and Care of Monuments – the creation of cultural tourism trail, forcing the respect and care of landscape so experienced by the misery of war.. Air “Battle of Nations” was fought not so long ago over our lands, and with it’s help the Second World War was shortened. One of the major elements of the project is to design a stand-alone adaptation of one of the air-raid shelters for the exhibition features along with the development of the environment of the public open space which is also a continuation of the museum exterior. It is a story passed through with anthropomorphic tissue of “hub”, and “network” of cultural tourism trails, and their “brain”, “heart” and “lungs”. It is a combination of composition and spatial planning, a holistic approach to the design of the site.

Key words: project of a cultural tourism trail “Silesian battle for fuel 1944”

³ W. Kosiński, *Współczesna turystyka kulturowa a piękno krajobrazu kulturowego*, [w:] *Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe a współczesne tendencje w gospodarce turystycznej*. Materiały konf. pod red. W. Rettingera., Zesz. Nauk. 88 AWF im. Bronisława Czecha w Krakowie, Kraków, 2002.